

EGEDE INSTITUTTET — VEIEN VIDERE

av

OLAV GUTTORM MYKLEBUST

I

Det er naturlig å se de arbeidsoppgaver som Egede Instituttet står foran i det nye decennium vi har gått inn i, i relasjon til det «arbeidsprogram» for 1960-årene som ble lagt frem på det møte Instituttets representantskap holdt i mai 1960, og som ble trykt i Norsk Tidsskrift for Misjon 1961 (s. 110–121). Først derfor noen ord om dette.

Hva *biblioteket* angår, er stillingen blitt vesentlig bedret gjennom det bidrag, stort kr. 8 000,00, som vi, etter søknad og gjennom samarbeid med Det teologiske fakultet ved Universitetet i Oslo, har mottatt fra Kirke- og Undervisningsdepartementet (1970 og 1971). Det er å håpe at denne støtte kan bli en fast ordning. Skal biblioteket kunne løse sin oppgave som sentral- og spesialbibliotek i vårt land for misjonsforskning og misjonsopplysning, er det en bydende nødvendighet at det får til sin disposisjon langt rikere midler enn det har hatt til nå.

Av våre *publikasjoner* er det Norsk Tidsskrift for Misjon som vi salgsmessig sett har hatt mest glede av. Vi er takknemlige for de ca. 1300 betalende abonnenter tidsskriftet hadde ved utgangen av 1970, men vi vet også at dette tall kan og bør økes betraktelig. Abonnent-tallet har faktisk vært uforandret i de siste ti år. Nettopp i år — da Instituttet har feiret sitt 25-årsjubileum og tidsskriftet går i sin 25. årgang — bør det gjøres spesielle anstrengelser for å fremme denne sak. Det bør overveies om det ikke kan etableres en ordning med kommisjonærer innen de forskjellige misjoner og samfunn, for de forskjellige landsdeler/distrikter og for skoler, biblioteker osv. Kommisjonærene måtte selvsagt få en viss godtgjørelse for sitt arbeid. En henvendelse

bør gjøres til samtlige menighetsråd i Den norske kirke, og til de tilsvarende organer innen frikirkene/de frie samfunn, om å tegne abonnement. Det må være en selvfølge at misjonsselskapene abonnerer på tidsskriftet for sine hoved- og kretskontorer, for sine institusjoner hjemme og for sine arbeidere ute (et visst antall for de forskjellige land, til sirkulasjon og arkivering).

Med hensyn til *forsknings- og studieprosjekter* er av de avhandlinger som ble nevnt i arbeidsprogrammet for 1960-årene, bare Olav Hodnes avhandling om Lars O. Skrefsrud utkommet. Nok en avhandling i vår serie av vitenskapelige skrifter er «La Bible à Madagascar» (1969), av Ludvig Munthe.

Om de øvrige punkter under denne overskrift – Forsknings- og studieprosjekter – i det nevnte arbeidsprogram er følgende å si:

En undersøkelse av «Norges misjonsforeninger» i stor sammenheng – statistisk, økonomisk, geografisk, sosiologisk, kirkehistorisk osv. – er fremdeles et ønskemål, og det burde være mulig å skaffe de midler som trenges til virkeliggjørelse av dette prosjekt. Forskere som behandler fremveksten i vårt land av bevegelse av politisk og humanitær art, og som jeg har hatt konferanser med eller korrespondert med, er imponert over styrken og omfanget av misjonsforeningsbevegelsen, og mener at det sikkert kan påvises et «samspill» her. Det viktigste fra vårt synspunkt er dog at den kartlegging og analyse det her er tale om, vil være av betydning for misjonsarbeidet selv.

En oppgave av strengt vitenskapelig karakter, men – i likhet med den som nettopp ble nevnt – av betydning for forståelsen av norsk misjon, er utgivelsen i bokform, med innledning og note-apparat, av Hans Egedes korrespondanse med de herrnhutiske misjonærer på Grønland. Dette arbeid vil samtidig bli et bidrag til klargjøring av kristendomsforståelsen og fromhetslivet i det 18.årh. (brytningen mellom ortodoksi og pietisme, resp. herrnhutisme). Her igjen burde det være mulig å få økonomisk støtte, evtl. gjennom samarbeid med Kirkehistorisk Samfunn.

Så riktig og viktig som det er at disse oppgaver av historisk art

blir tatt opp, er det på den annen side nødvendig at vårt institutt også engasjerer seg i forsknings- og studieprosjekter med aktuell adresse og relevans, og det både hva virksomheten hjemme og virksomheten ute angår.

Jeg vil gjerne gjenta mitt forslag fra 1960 om at Instituttet evtl. i samarbeid med Norsk Gallup Institutt, foretar en undersøkelse av folks forståelse av og kunnskaper om «misjon», analysert etter aldersgruppe, landsdel, kjønn, yrke osv.

Jeg vil også gjerne gjenta forslaget om en undersøkelse av ønskeligheten, resp. nødvendigheten av nye former for kristen innsats fra kirkene i de vestlige land blant folkene i den tredje verden. I tillegg til «misjon gjennom verdslige yrker» kan nevnes spørsmål om misjonærens plass og oppgave i dagens verdensmisjon (jfr. de unge kirker), det kristne budskap i relasjon til stat og samfunn, stedegengjørelsen som oppgave og problem osv.

Når det gjelder den siste del av forslaget fra 1960 — Spesielle oppgaver i forbindelse med misjonsvitenskapelig undervisning og forskning — kan vi med tilfredshet konstatere at to av de oppgaver som der ble nevnt, nå er løst, nemlig opprettelsen av et professorat i misjonsvitenskap og økumenikk også ved Det teologiske fakultet ved Universitetet i Oslo, og grunnleggelsen av et verdensfelleskap av misjonsforskere (International Association for Mission Studies).

De andre oppgaver det ble pekt på, og som det etter min mening fortsatt må arbeides med, er

1. Integrering av misjonsvitenskap og økumenikk — som obligatoriske studie- og eksamensfag — i den teologiske utdanning.

2. Organisering av en egen avdeling for misjonsvitenskap, i dette ords «strengere» forstand, innenfor rammen av Egede Instituttets virksomhet som helhet. Hva vi bør sikte på, er å få to avdelinger, henholdsvis for forskning og informasjon, — slik tilfellet gjerne er ved institutter av denne karakter, som f. eks. Norsk Utenrikspolitisk Institutt.

3. Opprettelse av et Nordisk utvalg for misjonsforskning (= misjonsvitenskap, se punkt 2), som kontakt- og samarbeidsorgan for de tiltak — institutter, tidsskrifter osv. — som er etab-

lert i de land det her gjelder. Av oppgaver dette utvalg naturlig ville ta opp, vil jeg særskilt nevne (jfr. forslaget fra 1960):

a. utgivelse av et misjonsvitenskapelig årsskrift, som, foruten å være et middel til fremme av misjonsforskningen i sin alminnelighet, kan gi det *nordiske* bidrag til denne profil i internasjonal sammenheng;

b. utarbeidelse av en samkatalog for de misjonsvitenskapelige institutt-biblioteker — og andre samlinger av misjonsvitenskapelig litteratur — i de nordiske land;

c. utarbeidelse av bibliografiske oversikter til veiledning for dem som driver studier i, eller ønsker opplysninger om, misjons-spørsmål;

d. utdeling av stipendier til misjonsforskning.

I forbindelse med b. vil jeg gjerne nevne — som et tillegg til forslaget av 1960 — at det bør komme i stand et samarbeid mellom bibliotekene med sikte på spesialisering, dvs. slik at hvert bibliotek gjennom innkjøp av bøker og abonnement på tidsskrifter får sitt «tyngdepunkt» eller «særpreg» (selvsagt innen rimelige grenser). Behovet for en rasjonalisering i denne sak er åpenbart.

Hva jeg vil foreslå, er noe i likhet med det som er etablert på universitetsnivå mellom de fire store nordiske land, og som går under navn av «Skandiplanen». Det er en interessefordelingsplan det dreier seg om, fremtvunget av en virkelig nød, nemlig den kjensgjerning at det i dag ikke er mulig for det enkelte bibliotek resp. det enkelte land å følge med i den eksplosive vekst i verdenslitteraturen. Skandiplanen innebærer også en samordning som gjør at bøkene blir bedre utnyttet enn før, og et samarbeid om gjensidige lån og om innkjøp av bøker og abonnement på tidsskrifter.

Hva Harald Tveterås, en sentral skikkelse i dette foretagende, sier om dagens biblioteker, gjelder også misjonsbibliotekene:

«Den tid er forlenget forbi da et bibliotek var et sluttet og komplett hele, der man kunne regne med å finne storparten av den litteratur man trengte. Intet bibliotek er i vår tid så fullstendig. Og med den stadig voksende produksjon av ny litteratur blir

selv de største bibliotekenes evne til å følge med for liten. Derfor tenker man ikke lenger på det enkelte bibliotek som en sluttet enhet, men begynner å operere med biblioteksystemer.»

I forbindelse med punkt d. — og igjen i form av et tillegg til forslaget av 1960 — vil jeg få anføre at det er stipendier av en viss størrelsesorden jeg her sikter til. Det vil i fremtiden i langt større utstrekning enn før være nødvendig med en forskning i ikke-vestlige kontinenter (hvilket imidlertid ikke vil si at misjonsforskning ikke også har Vesten som sitt område).

II

Som nye oppgaver Instituttet bør ta opp, vil jeg få nevne:

1. En undersøkelse av det misjonssyn som preger våre misjonsblader, evt. misjonspublikasjonene i det hele, — med sikte på å få klarlagt dets relevans resp. dets ikke-relevans i dagens situasjon.

2. En undersøkelse av den organiserte misjonsvirksomhet — drevet av flere selskaper — i Norge, innen et nærmere bestemt område, eller helst to eller tre slike områder, og da av forskjellig «type».

3. En undersøkelse av rekrutteringen til misjonær-utdannelsen og — ikke minst — årsakene til at så mange misjonærer blir hjemme etter en forholdsvis kort arbeidstid ute. Er f.eks. den «kallskrise» det tales om i denne forbindelse, et vesentlig moment?

4. Et arbeid for at kildematerialet angående norsk misjonshistorie blir bevart. Det er av den største viktighet at våre misjonsarkiver hjemme og ute blir forsvarlig sikret, og at det foretas en registrering av disse. I betraktning av den store betydning dette materiale har for de unge kirker, bør det også gis muligheter til mikrofilming av dette.

5. Utarbeidelse av en katalog, helst trykt, men i hvert fall stenilert, over Instituttets bøker og tidsskrifter, med tillegg hvert år slik at man til enhver tid er orientert om den tilvekst som har funnet sted. En slik katalog har i alle år vært et stort savn. Av

økonomiske grunner har det hittil ikke vært mulig å gjøre noe med denne sak.

6. Arrangering av kurser, seminarer osv., på kontinuerlig basis og som en integrerende del av Instituttets virksomhet, om oppgavene og problemene i verdensmisjonen i dag, med sikte på a. misjonsledere og misjonærer, b. prester, lærere og andre som har behov for eller måtte ønske å få orientering i disse spørsmål. Det tilbud det her er tale om, vil bli spesielt verdifullt om representanter fra den tredje verden resp. de unge kirker — med de nødvendige kvalifikasjoner — kan kobles inn. Vi har i en sak som denne meget å lære av den virksomhet Misjonsakademiet i Hamburg har drevet i flere år (jfr. Norsk Tidsskrift for Misjon 1965 s. 26ff; 1968 s. 215ff).

7. Om samtlige oppgaver — det kunne nevnes også andre — gjelder det at «misjon» må forstås i dette ords mest omfattende betydning. Misjonsvitenskap (misjonsforskning) har nære relasjoner til disipliner som økumenikk (økumenisk teologi), religionsvitenskap (Evangelische Religionskunde) og diakoniviten-skap (kristen sosialetikk). Disse fire fagområder må sees i ett perspektiv.

Slik jeg ser det, bør det av saklige, men også av økonomiske grunner overveies om det ikke bør skje en re-organisering av vårt institutt gjennom en utvidelse av mønsteret for virksomheten. En integrasjon av de interesser og aktiviteter som de fag-områder jeg nettopp nevnte, representerer, forekommer meg å være, ikke bare i seg selv logisk, men uunngåelig.

Med hensyn til administrasjonen må denne, uansett eventuelt nyordning, betydelig styrkes. Arbeidsbyrden er etter hvert øket slik at mer hjelp *må* skaffes dersom de mange og krevende oppgaver vi står overfor, skal kunne løses på en ansvarlig måte.

Bladet «Vår Kirke» hadde for en tid siden (1970 nr. 42) en artikkel og en leder — begge skrevet av redaktøren — om norsk misjonsforskning, i tilknytning til Det norske misjons-selskaps plan om utbygging av Misjonsskolen i Stavanger til «en selvstendig misjonsteologisk høyskole» med en egen «forskningsanstalt», altså et eget institutt for misjonsvitenskap. Vi siterer:

«Det har i mange år stått som en gåte at norsk misjon med sin bredde og sine ærerike tradisjoner har gitt misjonsforskningen slike usle kår. Egede-instituttet har gjort en pionerinnsetning, så langt ressursene har rukket. Opprettelsen av professorater i misjonsvitenskap og ekumenikk ved de to teologiske fakulteter er et skritt i riktig retning. Men det er langt frem til at misjonsforskningen blir tilstrekkelig integrert med norsk misjonsvirksomhet. Norsk misjon har gjennom snart halvannet hundre år høstet et erfaringsmateriale og et fond av viten som ikke får øve tilstrekkelig innflytelse på den aktuelle misjonsvirksomhet, simpelthen fordi man ikke verdsetter høyt nok en systematisk vitenskapelig utnyttelse av det. I virkeligheten burde det være utenkelig at man i en misjonens brytningstid som den vi nå er inne i, skulle kunne klare seg uten en intens forskningsvirksomhet innen alle grener av misjonsvitenskapen.»

Og videre heter det (i forbindelse med den pionérgjering misjonærer har utført innen en rekke vitenskapsgrener):

«Men meget av dette har norske misjonærer måttet gjøre så å si med venstre hånd. Noe så nærliggende som et forskningsinstitutt til å organisere, støtte og formidle denne nødvendige forskningsinnsetning har norske misjonærer måttet unnvære. Egede-instituttet var tenkt som et slikt, og stort tenkt, men det har aldri fått den økonomi som var nødvendig og som det fortjener.

Nå synes spørsmålet å reises på ny, og kanskje vil det føre til praktiske resultater. Vi kjenner ikke til det opplegg som vil bli lagt frem, bare at man finner det naturlig å knytte forskningsvirksomheten til Misjonsskolen i Stavanger.

Men allerede på det nåværende stadium bør det pekes på at spørsmålene om hvordan og hvor er så vesentlige at de bør drøftes på bredest mulig basis.»

Til det som her er uttalt, vil jeg få bemerke følgende:

1. Å hevde at norsk misjon har måttet unnvære et forskningsinstitutt, er vel noe eiendommelig all den stund Egede Instituttet vitterlig har vært i virksomhet i dette land i 25 år. At det bare «var tenkt (uthevet her) som et slikt», er ikke riktig. At det

kunne ha utrettet så meget *mer* dersom det hadde hatt rikere midler til sin disposisjon, er en annen sak.

2. Å skape et nytt, selvstendig senter for misjonsforskning i Stavanger kan ikke sies å være en naturlig måte å møte det behov på som det her er tale om. Oppbyggingen av et institutt for misjonsvitenskap i Stavanger vil ikke bare innebære betydelige omkostninger, men også føre til en svekkelse av det arbeid som Egede Instituttet etter evne har forsøkt å utføre i et kvart sekel. Kanskje enda viktigere er de vanskeligheter man vil bli stillet overfor når det gjelder å skaffe kvalifiserte krefter til forskning og undervisning. De pekuniære og personlige ressurser her i landet er sterkt begrenset hva denne sak angår. I Oslo er det, i tillegg til Egede Instituttet og i samarbeid med dette, to professorater i misjonsvitenskap, ett ved hvert av de to teologiske fakulteter. Innehaverne av disse lærestoler har i en årrekke stått i ledelsen for Egede Instituttet.

3. Det rike universitetsmiljø Oslo frembyr, gir langt større muligheter enn Stavanger med hensyn til å nyttiggjøre seg det vell av kunnskaper som de ikke-teologiske vitenskapsgrener — religionshistorie, etnografi, sosiologi, internasjonal politikk osv. — representerer.

4. En fortsettelse og utbygging av Egede Instituttet som midtpunkt for misjonsforskningen i vårt land vil også bety at en langt større del av norsk misjonsvirksomhet vil kunne få hjelp og veiledning, en hjelp og veiledning som i fremtiden vil bli enda mer nødvendig enn den er i dag.